

The place of linguistic and cultural terms in scientific works in German studies

Sitora NORBOBOYEVA¹

Uzbekistan State University of World Languages

ARTICLE INFO

Article history:

Received September 2024

Received in revised form

10 October 2024

Accepted 25 October 2024

Available online

25 November 2024

Keywords:

German studies,
linguistic terms,
cultural terms,
linguokulturama,
logoevistema,
semantics of the German
language,
translation studies,
interdisciplinary research.

ABSTRACT

This article studies the importance of linguistic and cultural terms in German scientific works. It covers the theoretical foundations and practical methods of researching the intersections of linguistic and cultural studies. The study also discusses issues the reflection of the national culture of linguistic units, their role in intercultural communication, and their practical significance in translation studies as well.

2181-3701/© 2024 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-3701-vol2-iss5/S-pp111-114>

This is an open-access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Germanistikada lingvistik va madaniy atamalarning ilmiy ishlarda tutgan o'рни

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar:

germanistika,
lingvistik atamalar,
madaniy atamalar,
lingvokulturama,
logoevistema,
nemis tili semantikasi,
tarjimashunoslik,
fanlararo tadqiqot.

Mazkur maqola germanistikada lingvistik va madaniy atamalarning ilmiy ishlardagi ahamiyatini o'rganishga bag'ishlangan. Unda tilshunoslik va madaniyatshunoslikning kesishgan nuqtalarini tadqiq qilishning nazariy asoslari va amaliy usullari yoritilgan. Tadqiqotda yana lingvistik birliklarning milliy madaniyatni aks ettirishi, madaniyatlararo muloqotdagi o'рни, tarjimashunoslikda amaliy ahamiyati kabi masalalar muhokama qilinadi.

¹ Trainee-teacher, Department of Theoretical Sciences of the German Language, Faculty of Romano-Germanic Philology, Uzbekistan State University of World Languages.

Роль лингвистических и культурных терминов в научных работах по германистике

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

германистика,
лингвистические
термины,
культурологические
термины,
лингвокультурама,
логоэпистема,
семантика немецкого
языка,
переводоведение,
междисциплинарные
исследования.

Данная статья посвящена исследованию значения лингвострановедческих терминов в научных исследованиях по германистике. В ней рассматриваются теоретические основы и практические подходы к изучению пересечения языкознания и культурологии. Особое внимание уделяется таким аспектам, как отражение национальной культуры в языковых единицах, их роль в межкультурной коммуникации и практическая значимость для перевода.

KIRISH

Tilshunoslik va madaniyatshunoslikning kesishgan nuqtalarini o'rganish bugungi zamonaviy ilm-fan sohasida dolzarb ahamiyat kasb etadi. Germanistika, xususan, lingvistik va madaniy atamalarni tadqiq qilish orqali nafaqat nemis tilining o'ziga xos xususiyatlarini, balki ushbu til vositasida shakllangan madaniyatning umumiy tamoyillarini ham ochib beradi. Bu sohadagi izlanishlar XIX asrga borib taqaladi, Wilhelm von Humboldtning nazariy yondashuvlari bu jarayonga tamal toshi qo'ygan. Gumboldt til va xalq xarakteri o'rtasidagi bog'liqlikni ta'kidlab, tilni madaniyat va millatning ruhiy holatini aks ettiruvchi vosita sifatida ko'rgan. Keyinchalik lingvomadaniyatshunoslik fanining shakllanishi XX asr oxirlarida yuzaga keldi va tilshunoslikdagi antropologik paradigmaning mahsuli sifatida rivojlandi. Bu yo'nalish til va madaniyat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni tizimli ravishda o'rganib, lingvokulturama va logoepistema kabi atamalarni ilmiy muomalaga olib kirdi. Bu tushunchalar til orqali xalqning tarixiy xotirasi va madaniy o'ziga xosligini anglashda muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, lingvistik antropologiya yo'nalishi, E. Sapir va B.L. Uorfning lisoniy nisbiylik nazariyasiga asoslanib, turli tillardagi kategoriyalarning dunyoni anglashga ta'sirini o'rgandi. Bu tamoyil tilshunoslik va madaniyatshunoslikni o'zaro boyituvchi tadqiqotlarning markaziy qismiga aylandi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Maqolada ishlatilgan adabiyotlar lingvistik va madaniy atamalarni o'rganishga qaratilgan ilmiy tadqiqotlar, asosiy nazariyalar va tadqiqot uslublarini qamrab oladi. Wilhelm von Humboldtning til va xalq xarakterining o'zaro bog'liqligiga oid qarashlari bu sohaning ilmiy negizlarini shakllantirdi. Uning "Inson tillarining tuzilish farqlari va uning insoniyatning ma'naviy taraqqiyotiga ta'siri" asari tilning madaniy kod sifatidagi roli va milliy madaniyatni aks ettirish qobiliyatini ilmiy jihatdan tahlil qilishda muhim manba hisoblanadi. XX asr lingvomadaniyatshunoslik ilmiy sohasi shakllanishida Yu.S. Stepanov va V.A. Maslovaning asarlari o'rganish obyektni tizimlashtirishda katta rol o'ynadi. Maslova lingvomadaniyatshunoslikni "madaniyat va tilshunoslik, etnolingvistika va antropologiya natijalarini o'z ichiga oluvchi ijtimoiy fan" sifatida ta'riflagan. Bu esa germanistikadagi lingvistik atamalarning kontekstual va madaniy ahamiyatini chuqur o'rganishga imkon berdi. Shuningdek, E. Sapir va B. Uorfning lisoniy nisbiylik nazariyasi

lingvistik model va madaniy tushunchalar o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlashda muhim nazariy asos yaratdi. Ularning asarlarida tilning semantik tizimi dunyoni anglashga qanday ta'sir qilishi ko'rsatib berilgan.

Tadqiqotda lingvomadaniyatshunoslikning integrativ metodlari qo'llaniladi. Ushbu metodlar tilning lingvistik birliklarini madaniy kod sifatida tahlil qilishga asoslangan. Jumladan, quyidagi uslublar ishlatiladi:

1. Lingvistik tahlil: Til birliklarining ma'no va semantik qirralarini o'rganish, bu orqali madaniy tushunchalarning til tizimidagi ifodasini aniqlash. Bu yondashuvda Yu.S. Stepanov va V.A. Maslovaning ishlari asosiy o'rin tutadi.

2. Madaniyatlararo qiyosiy tahlil: Turli tillarda mavjud lingvokulturama birliklarini qiyoslash orqali madaniy qiymatlarning farqliligini va umumiyligini aniqlash.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, germanistikada lingvistik va madaniy atamalarni o'rganish tilshunoslik va madaniyatshunoslikning uzviy bog'liqligini yanada chuqurroq tushunishga imkon beradi.

1. Lingvokulturama va logoepistemalar tahlili: Lingvomadaniyatshunoslik yondashuvi lingvistik birliklarni madaniyat kodlari sifatida o'rganish orqali milliy o'ziga xoslik va umumiy insoniy qadriyatlarning tilda ifodalanishini aniqlashga yordam berdi. Masalan, nemis tilidagi ayrim lingvistik birliklar milliy tarix va madaniyatga oid maxsus semantik yukni o'zida mujassamlashtiradi.

2. Til va madaniyatning o'zaro ta'siri: Tadqiqotda olingan ma'lumotlar W.V. Humboldt va Yu.S. Stepanovning til milliy ruhni aks ettiruvchi tizim ekanligi haqidagi qarashlarini tasdiqlaydi. Nemis tili misolida madaniy qadriyatlar va tarixiy tajribalar til vositasida qanday aks etishini kuzatish mumkin bo'ldi.

3. Madaniy kodlarning uzatilishi: Lingvistik birliklar orqali madaniy ma'lumotlar avloddan-avlodga qanday o'tishi va madaniyatlararo muloqotda qanday rol o'ynashi aniqlashtirildi. Bu, xususan, nemis tilida madaniy ma'noni ifodalovchi sinonimlar, frazeologik birliklar va metaforalarning tahlilida ko'zga tashlandi.

4. Nazariy va amaliy ahamiyat: O'rganilgan lingvistik va madaniy atamalar germanistika fanida madaniyatlararo muloqotni rivojlantirish va tarjimashunoslikda qo'llanilishi mumkin bo'lgan amaliy tavsiyalarni shakllantirishga imkon berdi. Natijalar lingvokulturologik tadqiqotlarning fanlararo ahamiyatini yana bir bor tasdiqlaydi.

Ushbu natijalar lingvistik birliklarning semantik qirralarini, ularning madaniy xotirani shakllantirish va uzatishdagi ahamiyatini ochib berib, til va madaniyatning o'zaro bog'liqligini chuqurroq tushunishga yordam beradi. Natijalar lingvistik atamalarni o'rganish orqali madaniy o'ziga xoslikni aniqlashga katta ilmiy hissa qo'shadi.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, germanistikada lingvistik va madaniy atamalarni o'rganish tilning o'ziga xosligini va madaniy kontekstdagi ahamiyatini tushunishda muhim ahamiyatga ega. Muhokama qilingan masalalar quyidagi asosiy jihatlarni o'z ichiga oladi:

1. Lingvistik birliklarning madaniyat bilan aloqasi: Tadqiqot natijalarini Wilhelm von Humboldtning til va milliy ruh o'rtasidagi bog'liqlik haqidagi nazariy qarashlari tasdiqlaydi. U ta'kidlaganidek, har bir til madaniy va tarixiy tajribani o'zida aks ettiruvchi mustaqil tizim sifatida qaraladi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, nemis tili lingvistik birliklari madaniy xotira va milliy identifikatsiyaning asosi sifatida muhim rol o'ynaydi.

2. Madaniyatlararo muloqot va tarjimashunoslik: Lingvistik va madaniy atamalarning tahlili tarjimashunoslik va madaniyatlararo aloqalarni chuqurroq o'rganishga zamin yaratadi. Xususan, nemis tili frazeologik birliklari tarjimada madaniy kontekstni qanday uzatish mumkinligi haqida muhim ma'lumotlarni taqdim etadi.

3. Fanlararo yondashuvning ahamiyati: lingvistik tadqiqotlarni madaniyatshunoslik bilan bog'lash ushbu sohaga yangi nazariy va amaliy imkoniyatlar ochdi. Tadqiqotda ishlatilgan metodologiyalar, xususan, lingvokulturama va etnolingvistik tahlil, tilning madaniy vazifasini chuqurroq o'rganishga yordam berdi.

4. Global va milliy qadriyatlarning uyg'unligi: Natijalardan kelib chiqib, tilning dunyoni idrok etish va milliy xotirani shakllantirishdagi o'rni aniqlandi. Bu globalizatsiya davrida nemis tilining xalqaro muloqotdagi rolini o'rganish uchun ham ahamiyatlidir. E. Sapir va B. Uorf nazariyalari asosida tildagi semantik kategoriyalarning dunyoqarashga ta'siri batafsil yoritildi.

XULOSA

Tadqiqot natijalari germanistikada lingvistik va madaniy atamalarni o'rganish tilshunoslik va madaniyatshunoslik o'rtasidagi integratsiyani chuqurroq tushunishga yordam berishini ko'rsatdi. Ushbu soha nafaqat nemis tilining lingvistik birliklarini tadqiq qilishga, balki ular orqali milliy madaniyat va tarixni anglashga imkon yaratadi. Lingvokulturama, logoepistema kabi tushunchalar tilning semantik va madaniy xususiyatlarini aniqlashda markaziy o'rin tutadi. Ular tilda milliy xotira va madaniy qadriyatlarning mujassamlashganini ko'rsatib, madaniyatlararo muloqotni rivojlantirish va tarjima amaliyotini takomillashtirishda muhim ahamiyatga ega ekanini isbotladi. Natijalar shuni tasdiqlaydiki, lingvistik va madaniy atamalar o'rganilganda fanlararo yondashuv ko'proq samaradorlik beradi. Ushbu metodologiya boshqa tillar va madaniyatlarni o'rganishda ham qo'llanilishi mumkin. Tadqiqotning nazariy ahamiyati shundaki, u tilning madaniy xotirani shakllantirish va uzatishdagi rolini yoritadi. Amaliy jihatdan esa bu yondashuv nemis tili o'qitish, tarjimashunoslik va madaniyatlararo aloqalarni rivojlantirishda samarali vosita sifatida qo'llanilishi mumkin.

Kelgusida lingvistik va madaniy atamalarni turli madaniyatlarda qiyosiy tahlil qilish yo'nalishida tadqiqotlarni davom ettirish ushbu sohaning yangi imkoniyatlarini ochib beradi. Ushbu xulosalar germanistika va boshqa fan yo'nalishlari uchun ham qimmatli nazariy va amaliy asos yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Yu.S. Stepanov. "Lingvomadaniyatshunoslik va lingvistik nazariya". O'zbekiston: Universitet nashriyoti, 2010. 25–30-betlar.
2. V.A. Maslova. "Lingvokulturologiya asoslari". Toshkent: Fan nashriyoti, 2015. 42–48-betlar.
3. G'. Abdullayeva. "Til va madaniyat o'rtasidagi bog'liqlik". Toshkent: Ma'naviyat, 2017. 64–72-betlar.
4. Wilhelm von Humboldt. "On the Diversity of Human Language Structure and Its Influence on the Mental Development of Mankind". Berlin: Druckerei, 1836. 59–63-betlar.
5. Edward Sapir. "Language: An Introduction to the Study of Speech". New York: Harcourt, Brace & World, 1921. 207–212-betlar.
6. Benjamin Lee Whorf. "Language, Thought, and Reality". Cambridge: MIT Press, 1956. 134–140-betlar.